

DES D'ÀFRICA PER A ÀFRICA

COSTA D'IVORI:
UN SOMNI ESTRONCAT

El somni de la democràcia a l'Àfrica

Costa d'Ivori és un país de més de 16 milions d'habitants; ric en cafè, cacau (primer productor mundial) i fruites, i amb importants recursos minerals. Un 80% de la població és camperola i sobreviu amb aproximadament uns 50 euros de mitjana mensual per família.

La capital política és Yamoussoukro, però la capital real (econòmica) és Abidjan. La segona ciutat del país és Bouaké.

Va obtenir la independència de França el 1960. Fins el 1990 no s'hi instaurà el multipartidisme; s'hi van oficialitzar 25 partits polítics. Aquell mateix any és escollit president de la República Félix Houphouët-Boigny, que havia estat president del país des de la independència, amb un 80% dels sufragis en uns comicis més aviat tèrbols. Va nomenar primer ministre Alassane Dramane Ouattara, que es convertí en home fort del govern. Però Boigny mor el 1993 i és succeït, d'acord amb la constitució, per Henri Konan Bedie, president de l'Assemblea Nacional, amb els recels de Ouattara que aspirava a la successió. El 1995 es convoquen eleccions i és escollit president de la República Henri Konan Bedie. El 24 de desembre de 1999 hi ha un cop d'estat, encapçalat pel general Robert Guei. Però l'any 2000 es troba forçat a convocar unes eleccions, que guanya Laurent Gbagbo, socialista del Front Popular Ivorià (FPI). Amb aquesta nova situació, Guei fugí del país.

De sobte, la guerra

La matinada del 19 de setembre de 2002 Costa d'Ivori es va veure envaïda per un terrible conflicte armat. Grups de rebels desconeguts fins llavors, fortament armats i amb una estratègia perfectament organitzada, van prendre en una nit i matinada Abidjan, capital econòmica del país; Bouaké, segona ciutat i situada al centre; i Korhogó, capital de la zona nord, propera a la frontera amb Burkina-Fasso.

En menys de 24 hores les tropes lleials varen alliberar la capital, Abidjan, però els rebels es van fer forts a Bouaké i Korhogó; de mica en mica van prendre possessió de tota la meitat nord del país.

Just després de la revolta, les forces franceses, amb l'excusa d'evacuar els seus ciutadans, s'interposen entre els dos fronts, possiblement amb la intenció de consolidar la divisió del país i fer possible que la ciutat de Bouaké quedés sota control rebel. Hi va haver l'inici d'unes negociacions a Lomé entre govern i MPCl (rebels). Aquestes negociacions varen durar un mes i mig i varen fracassar, però permeteren als rebels de guanyar terreny a l'oest (zona de producció de cacau). Gràcies a la creació de dues noves faccions de rebels, varen aconseguir de desestabilitzar la ruta del cacau.

França va forçar unes negociacions ultimàtum a París on es van asseure a la mateixa taula i en les mateixes condicions el govern i cadascuna de les tres faccions dels rebels.

Amb molta pressió de França, es varen signar els anomenats «acords de Marcoussis», l'aplicació dels quals es va dur a terme en la cimera de caps d'estat de Kleber. Els acords de Kleber no respecten la Constitució Ivoriana i donen als rebels els ministeris de Defensa i d'Interior, fet que provoca el desacord d'una bona part de la població i accentua encara més la divisió social.

Una explicació possible de l'actitud de França és que una de les reformes que volia fer el govern socialista de Costa d'Ivori qüestionava els monopolis que multinacionals franceses tenen al país (port, aeroport, telèfon, tren, electricitat, aigua, concessions mineres, construccions de ponts, carreteres, cacau, cafè, etc.).

El problema humà, ara

Un greu problema humà, ara, es localitza a la ciutat de Bouaké. Des del 19 de setembre de 2002 la ciutat ha quedat en mans dels rebels. Ha esdevingut el seu feu i quarter general. La ciutat de Bouaké es pot dir que és pràcticament assetjada, l'aigua potable hi escasseja, el menjar és cada vegada més difícil d'aconseguir, i el poc que es pot trobar al mercat o als comerços ha quadruplicat el preu; a més a més no hi ha llenya ni carbó per a poder cuinar.

Bancs, serveis públics i de seguretat, escoles, empreses, tot resta aturat des del 19 de setembre de 2002. El perill de malalties per inanició i d'epidèmies és cada vegada més gran. Hi falten medicaments; molts metges han fugit de la ciutat i, per tant, l'Hospital de Bouaké treballa de manera molt precària, a vegades sense medicaments o, fins hi tot, sense anestèsia.

Els mitjans europeus i la guerra

La versió oficial dels mitjans de comunicació occidentals parla d'un govern acusat de genocidi i racista, que és fruit d'unes eleccions fraudulent; justifica la revolta parlant de la qüestió de l'Ivoirité, la marginació dels pobres musulmans del Nord alçats en armes contra el poder corrupte del sud, els desigs de guerra del president Laurent Gbabo... Tot plegat per a amagar uns potents interessos econòmics en una zona immensament rica en recursos que "gosava" desvetllar-se per ella mateixa.

Des del 19 de setembre, totes les entitats bancàries de Bouaké estan tancades, amb la qual cosa ni les famílies que tenien estalvis no poden disposar-ne.

Molta població de Bouaké ha fugit, d'amagat dels controls rebels, de la ciutat cap als poblets del voltant o a poblacions fora de la zona rebel, com a refugiats o desplaçats.

**SAINT CAMILLE:
DIGNITAT PER ALS
MALALTS MENTALS**

L'Associació St. Camille de Lellis neix a Bouaké (la segona ciutat més gran de Costa d'Ivori, amb uns 600.000 habitants) l'any 1983, amb la intenció d'ajudar els malalts sense mitjans. L'any 1991 s'obre, també, a l'assistència als presoners; es tracta d'una assistència no únicament sanitària sinó també humana. A més, també dirigeix l'acció cap a l'acompanyament dels malalts de sida i cap a l'ajut als refugiats de la guerra de la veïna Libèria.

L'any 1993 inicia l'activitat més difícil i a la vegada més extraordinària: alliberar, guarir, rehabilitar i reinserir —socialment i laboralment— els malalts mentals.

A partir d'aquest moment van obrint centres d'acollida, granges i tallers de reinserció a Bouaké i en altres poblacions del país. Actualment, a Bouaké, disposen de 2 centres d'acollida de malalts mentals i 5 granges o centres de treball per a la reinserció. En total són acollits 756 malalts. A Bouaké també disposen d'un centre d'assistència sanitària —que l'any 2001 va fer unes 15.000 consultes— i d'un centre oftalmològic. A Korhogó, al nord del país, hi tenen un centre d'acollida amb 130 malalts; i a Bondoukou, al nord-est, estan construint un nou centre que, sense estar acabat, ja acull 115 malalts mentals.

Els malalts mentals a l'Àfrica

En una família africana, una malaltia pot esdevenir un tràngol terrible. Una diarrea, una infecció o unes angines, per posar exemples, molt sovint acaben amb la mort del malalt per falta d'accés als mitjans sanitaris.

Són moltes les organitzacions de països del nord (ONG) que treballen contracorrent per cooperar en el desenvolupament econòmic, social i sanitari a l'Àfrica, però un dels grans temes oblidats per tothom és el de la salut mental. Si tenim en compte que un 6% de la població és susceptible de patir algun tipus de patologia relacionada amb la salut mental, la xifra d'*oblidats* és considerable.

Si en la majoria de països d'Àfrica els recursos destinats a sanitar són totalment insuficients, els destinats a salut mental son ínfims, per no dir nuls. A aquest fet cal afegir-hi la manca de recursos de les famílies, per a qui, en la majoria de casos, el cost de la visita al psiquiatre i una capsa de medicaments psicòtrops pot representar els ingressos de 2 mesos. Quan aquest *tràngol* arriba a un membre de la família, aquesta no té cap més remei que immobilitzar el malalt, bé encadenant-lo a un arbre allunyat del poble, bé engrillonant-lo en un gran tronc de fusta per evitar que esdevingui un perill per a la resta de la comunitat i per a ell mateix. Així, hi ha persones que poden passar-se immobilitzades en aquestes condicions des de 3 o 4 mesos fins a 10, 15 i fins a 20 anys, si no moren abans.

Aquesta realitat és desconeguda per les ONG del nord i, fins i tot, per la majoria dels africans, perquè massa sovint la vergonya de la família o la creença de l'acció de forces sobrenaturals en la malaltia mental fa que les famílies amaguin aquest problema.

El procés que segueix un malalt mental és el següent: quan un membre de la Saint Camille l'allibera (és a dir, li desfà la cadena que el sol unir a un tronc o a un arbre), primer de tot l'alimenta i el renta. A continuació, el malalt és portat a un centre d'acollida, on, a més de ser medicat, pot descansar, vestir-se i alimentar-se amb dignitat. Més endavant, comença la tasca de reinserció social, treballant en una de les granges que té la Saint Camille. Finalment, quan el malalt s'ha recuperat suficientment, torna a viure amb la família, per bé que des de la Saint Camille li fan un seguiment mèdic periòdic per a evitar recaigudes.

Un dels principals problemes de la St. Camille és la despesa de manutenció, acollida i medicació de totes aquestes persones, a la qual cal afegir la medicació dels més de 3.000 malalts ja recuperats i reintegrats a les famílies.

Les famílies solen immobilitzar els malalts mentals durant anys. La tasca de la Saint Camille consisteix a retornar-los tota la dignitat possible.

Ateses les duríssimes condicions de supervivència dels malalts mentals a l'Àfrica, els bons resultats de l'experiència de la St. Camille i l'escassa, o nul·la, política dels governs en aquest camp fa que moltes entitats i organitzacions de països veïns hagin demanat l'obertura de centres per part de la St. Camille. Concretament a Togo, Benin i Burkina Fasso ja han cedit terrenys i disposen de persones per poder-ho fer; només hi falta el finançament.

La tasca de la St. Camille és important pel que representa per als seus beneficiaris: el retorn de la dignitat com a persones. Però també és important pel que representa com a model per a tot Àfrica en polítiques d'atenció a la salut mental; polítiques, fins ara, pràcticament inexistentes en la majoria de països, però que quan aquest continent entri realment en *via de desenvolupament*, els governs hauran de crear. I el que farà més creïble aquest model és el fet que la St. Camille ha nascut a Àfrica, de mans d'africans i a partir de les idees d'africans, sense pressions ni condicions en l'ajuda des d'Europa. I això, malauradament, no passa gaire sovint.

La Saint Camille i la guerra

Malauradament, **el 19 de setembre de 2002 esclata a Costa d'Ivori un terrible conflicte armat**. Les forces rebels prenen la zona nord i fan a Bouaké el seu quarter general, mentre que el sud del país segueix sota el govern democràtic de Laurent Gbabo. Els enfrontaments duren mesos a tot el país, comença el moviment de refugiats, el menjar escasseja, les morts es compten per milers... Al gener de 2003 es signa a França una entesa entre les dues parts; d'aquesta manera els rebels entren a formar govern amb dues carteres cabdals; Interior i Defensa. Però el conflicte no acaba aquí; actualment el país segueix dividit i els enfrontaments continuen a la zona oest, a tocar amb Libèria.

L'escassetat d'aigua potable, la manca de menjar i la impossibilitat de trobar llenya o carbó per cuinar van fer que la St. Camille, plenament a zona rebel, esdevingués durant la guerra el **centre de referència** per a molta gent per a aconseguir menjar (bàsicament arròs) i medicaments.

La St. Camille va esdevenir durant la guerra el centre de referència per a molta gent per a aconseguir menjar (bàsicament arròs) i medicaments.

Un exemple: quan els rebels varen obrir les presons de Bouaké, tots els presoners que no es varen enrolar amb els rebels varen anar a acollir-se als centres que la St. Camille té al barri de Nimbó i al CHU (a Bouaké); uns centres

pensats per a uns 500 malalts mentals van arribar a acollir més de 1.000 persones entre malalts, presoners alliberats, dones embarassades, mares amb nadons, etc. Cada dia, milers de persones anaven a la St. Camille a buscar arròs i/o ajut mèdic.

Diverses ONG (Metges Sense Fronteres, Creu Roja... feien ús de les instal·lacions i la infraestructura humana de la Saint Camille per donar ajut .

L'estructura física de la St. Camille i la tenacitat del seu responsable, Gregoire Ahongbonon, com també la seva ideologia altruista, han convertit, sense cercar-ho, la St. Camille en l'únic organisme, ara com ara, amb garanties de distribució d'ajuda humanitària.

Per fer front a aquesta necessitat, la St. Camille va emprar les reserves d'arròs de què disposava per a alimentar els malalts mentals que tenia en els diversos centres (uns 800 entre tots). Aquesta reserva, que en principi estava previst que durés uns mesos, es va exhaurir en qüestió de dies. La Saint Camille va arribar a repartir més de 120.000 racions diàries d'arròs cuinat (vegeu el dossier adjunt, *Bilan des activités de l'Association Saint-Camille au cours de la crise en Côte d'Ivoire*).

Allò que resulta meravellosament increïble és que la infraestructura material i humana que cal per a cuinar i distribuir aquesta gran

La importància estratègica de la Saint Camille

La St. Camille és una organització nascuda a l'Àfrica i gestionada per africans, gent de Bouaké. La intervenció dels blancs és purament de suport. Cap ONG occidental no hauria estat capaç de fer el que ha fet la St. Camille, i menys encara el que va fer durant els combats per alimentar la gent de Bouaké.

Bouaké és un punt estratègicament vital per als rebels. Per al govern, enviar ajuda a Bouaké d'alguna manera representa donar suport als rebels. Als rebels, que tenen Bouaké, la St. Camille no els és còmoda, perquè és l'únic referent d'ajuda humanitària i la força que evita una vertadera catàstrofe humanitària. Cal tenir en compte que els rebels donen al conflicte un caire ètnico-religiós, i els incomoda que sigui una organització catòlica la que fa aquest servei que, per una altra banda, ells són incapaços d'oferir; a més a més, durant la guerra les cuines de la Saint Camille van ser portades per dones de totes les religions (animistes, musulmanes i cristianes), que ara s'han organitzat en una associació de suport a la Saint Camille. El fracàs de la Saint Camille representaria per als rebels la prova que el govern no ajuda la població de Bouaké, i per al govern seria la prova que els rebels deixen morir de fam la població que tenen sota control. La prioritat de la Saint Camille són els nens (un 66% dels beneficiaris).

La població actual de Bouaké no és ni desplaçada ni refugiada (estatus inclosos en els plans oficials d'ajuda humanitària). La majoria de gent que queda a Bouaké, hi són perquè no han tingut manera de fugir-ne i en molts casos no tenen cap més remei que seguir el joc dels rebels (per això veiem les manifestacions multitudinàries en suport als rebels a aquesta ciutat).

quantitat de menjar és possible gràcies a voluntaris de la ciutat, però també, en gran part, gràcies a la feina dels mateixos malalts acollits als centres.

Mirant endavant

Després dels dies més crus de la guerra, l'associació Saint Camille de Lellis ha anat posant l'èmfasi en l'activitat que exercia abans del 19 de setembre de 2002. Ara seria el moment de reprendre els projectes engegats abans de començar el conflicte.

Malgrat tot, després d'una guerra res no és igual. En aquest cas, les instal·lacions més perjudicades són els centres de treball, és a dir les 5 granges que fins ara servien per a reinserir els malalts mentals. A això encara cal afegir-hi que la tasca d'alimentar i ajudar els presoners i els malalts dels hospitals ha augmentat per raons òbvies.

Tanmateix, no tots els canvis —ni tan sols els derivats d'una guerra— són dolents. La crua experiència de la guerra ha servit perquè la Saint Camille i, en general, els malalts mentals dignifiquessin la seva imatge envers la població civil. La realitat de la malaltia mental i de la tasca de l'associació s'han obert i han penetrat d'una manera natural en molts sectors de Costa d'Ivori que fins ara s'hi giraven d'esquena.

El projectes immediats de la Saint Camille

- **Centres de treball:** comprar animals i refer la infraestructura (menjadores, abeuradors...) per reprendre-hi les activitats.
- **Abidjan** (capital econòmica i ciutat més poblada): acabar d'adquirir-hi el terreny i començar a construir-hi el centre.
- **Bondoukou** (al nord-est del país): acabar de construir-hi el centre.
- **Benin** (país veí): començar la construcció del centre; el bisbat ja ha cedit els terrenys.
- **Togo i Burkina Fasso** (països veïns): atendre les demandes de construcció de centres; els bisbats ja hi han cedit terrenys.

Grégoire Ahongbonon, fundador i ànima de l'Association Saint Camille de Lellis, al costat d'un malalt en via de rehabilitació.

El reconeixement internacional de la Saint Camille

- El 1998, l'obra de la St Camille va ser presentada a l'Encontre de l'Amistat a Rimini (Itàlia).
- El mateix 1998, dins el I Congrés Internacional sobre Salut Mental, Grégoire Ahongbonon va obtenir el Primer Premi Internacional per la Lluita contra l'Exclusió Social. El jurat (compost pels psiquiatres més il·lustres del món) va atorgar-li el premi per "haver demostrat amb la seva pràctica d'alliberaments de pacients que la dignitat i el respecte dels homes i les dones és la base de qualsevol intervenció en salut mental".
- L'any 2000 Grégoire Ahongbonon participa al congrés Internacional de Rehabilitació Psicosocial de les Malalties Mentals, fet a París, on presentà la seva experiència.
- L'any 2001 Grégoire Ahongbonon va presentar la seva experiència a Ginebra, a la seu de l'OMS, davant la Direcció General, el comissari europeu per la Salut i moltes més autoritats mundials.
- Va participar en molts més actes públics a Itàlia, França, Suïssa, Moçambic...
- Grégoire Ahongbonon ha estat objecte de reportatges de diverses televisions: italiana, suïssa, canadenca...

AİMA:

EL PONT NECESSARI

Després d'anys de relació i cooperació d'algunes persones de Catalunya amb la St. Camille (tant a títol particular com per mitjà d'altres organitzacions), es va decidir crear l'associació Aïma (que en la llengua baoulé vol dir demà), per tal de ser una mà amiga de la St. Camille.

L'associació Aïma neix a Manresa al si del MOSAIC, una fundació que engloba diverses entitats i associacions públiques, privades i religioses per a treballar a la Catalunya central els mateixos objectius que la St. Camille té a Àfrica.

L'objectiu concret d'Aïma no és tan sols cercar ajuda financera per a la St. Camille o altres organitzacions similars, sinó, sobretot, fer de pont entre aquestes i altres col·lectius i persones que hi treballin, per a facilitar el diàleg i la cooperació de manera oberta.

A la vegada, Aïma és una peça més d'una xarxa d'associacions que tenen la mateixa intenció en altres països: Itàlia, França, Suïssa, Canadà, etc.

Les accions d'Aïma

Algunes de les accions fetes per la nostra associació des de la seva creació han estat les següents:

- **Contacte directe i constant amb la Saint Camille (concretament amb l'ànima de l'associació, Grégoire Ahongbonon), per saber dia a dia les necessitats de la població. Aquest contacte va ser més intens i freqüent mentre hi va haver els combats més durs i la Saint Camille va haver d'alimentar tota la població de Bouaké.**
- **Contacte amb ONG catalanes per enviar medicaments a Costa d'Ivori (especialment, la fundació Josep Trueta de Vic).**
- **Campanyes per recollir diners. Van ser campanyes adreçades a particulars i a tota mena d'entitats: des de grups d'animació que donaven la recaptació de les seves actuacions a la Saint Camille, fins a organitzacions que treballen amb malalts mentals que atorgaven el 0,7% a l'ajut a Costa d'Ivori, passant per centenars de particulars i petites entitats que oferien les seves col·laboracions. Gràcies a aquestes aportacions es van recollir més de 26.000 € que van ser enviats directament o en medicaments cap a la Saint Camille.**
- **Organització de visites de la Saint Camille a Catalunya per sensibilitzar la població catalana, tant d'una manera directa com a través dels mitjans de comunicació (vegeu entrevista de *Regió 7*, 28/7/2003).**
- **Contacte amb altres entitats europees que treballen en el mateix sentit que Aïma, és a dir, prestant suport a la Saint Camille (vegeu, com a exemple, la web de l'associació italiana JOBEL, www.gregoire.it**

Si teniu interès a rebre informació permanent, podeu enviar-nos un correu electrònic a: aima@aima-sm.org o connectar-vos a la web www.aima-sm.org